

Mravní ctnosti

Všem křesťanským ctnostem mimo božské říkáme ctnosti mravní, protože činí především naše mravy Bohu milými. Přímý předmět božských ctností je Bůh. Přímý předmět mravních ctností je mravní život křesťana. **Mravní ctnosti upravují poměr člověka ke tvorstvu, aby vyhovoval mravnímu zákonu.** Ctnost převyšuje cenou všechny pozemské statky, proto je hodná úcty a lásky. Ctnost je chvalitebná sama sebou. Ze ctnosti vycházejí počestná rozhodnutí vůle, počestné myšlenky, počestné úkony a veškerý řádný způsob života. Duch svatý nám vlévá do duše s milostí posvěcující nejen ctnosti božské, abychom mohli nadpřirozeně v Boha věřit, doufat a jej milovat, ale i ctnosti mravní. Jsou to schopnosti, abychom se chovali k sobě a bližním vždy tak, jak se sluší na Boží děti, jak je to milé Bohu a záslužné pro nebe. Teprve, když pěstujeme tyto vlité schopnosti, získáme si časem dobrý návyk, náklonnost, pohotovost a zručnost konat dobro vždy a všude, a to ihned, snadno a s chutí. A takové zručnosti v konání dobra říkáme získaná ctnost. Je to něco podobného, jako když někdo pěstěním vlohy k hudbě se vycvičí ve vynikajícího hudebníka. Tak pěstěním vlitých mravních ctností nabýváme s Boží pomocí vlastním přičiněním i získaných mravních ctností.

Navykáš-li si na pravidelnou modlitbu ráno i večer a na pravidelnou účast na službách Božích, získáváš ctnost zbožnosti. Navykáš-li si vždy poslouchat své rodiče nebo představené, získáváš ctnost poslušnosti. Navykáš-li si nikdy nebrat cizí věci, byť to byly jen maličkosti, získáváš ctnost poctivosti. Navykáš-li si mluvit vždy pravdu, i kdybys z toho měl někdy nepříjemnost, získáváš ctnost pravdomluvnosti. Navykáš-li si svědomitě se učit a pracovat, získáváš ctnost pilnosti a pracovitosti. Navykáš-li si vykonat nejprve své povinnosti, a to vždy důkladně, a teprve potom si dopřeješ zábavu, získáváš ctnost svědomitosti. Navykáš-li si na uctivost ve své řeči i v chování ke všem lidem, získáváš ctnost zdvořilosti. Podobně můžeš získat ctnosti jako laskavost, vytrvalost, pečlivost, ukázněnost, dochvilnost, čistotnost, stydlivost, a také ještě spolehlivost, ohleduplnost, obezřetnost, spravedlivost, statečnost, umírněnost a mnohé jiné. Ctnosti mravní nás uschopňují užívat věcí, sil a času tak, abychom byli pokud možno na světě spokojeni a stali se užitečnými členy lidské společnosti. Těchto ctností je mnoho, ale zvláště si máme pamatovat mravní ctnosti základní a hlavní; ctnosti, které Ježíš Kristus zvláště velebil ve svém kázání na hoře (blahoslavenství); a ctnosti, které se nám v evangeliu zvláště přikazují.

Čtyři základní ctnosti: obezřetnost, spravedlnost, statečnost a mírnost v sobě obsahují všechny ostatní mravní ctnosti a vytvářejí tak základ ctnostného života. „A miluje-li kdo spravedlnost, jejím dílem jsou ctnosti; ona vyučuje rozvaze a rozumnosti, spravedlnosti a statečnosti, nad které v lidském životě není nic.“ (Mdr 8,7)

Obezřetnost bývá též nazývána moudrostí či opatrností, ale tu je nutné odlišovat od opatrnickví, které je nectností! **Obezřetnost je ctnost, kterou poznáváme, co máme činit, abychom jednali podle Boží vůle.** Obezřetný pamatuje na smysl svého pozemského života a na věčný cíl, proto používá vhodných prostředků, aby tohoto cíle dosáhl, rozvažuje v jednotlivých případech, co má dělat, aby jednal bohumile. Moudrost disponuje rozum, aby v každé situaci rozlišoval, co je naším opravdovým dobrem, a volil náležité prostředky k jeho dosažení. Vede ostatní ctnosti tím, že jim dává pravidlo a míru. „A nepřizpůsobujte se už tomuto světu, ale změňte se a obnovte své smýšlení, abyste dovedli rozeznat, co je Boží vůle, co je dobré, bohulibé a dokonalé.“ (Řím 12,2) „Mějte se na pozoru před nepravými proroky: přicházejí k vám převlečeni za ovce, ale uvnitř jsou draví vlci.“ (Mt 7,15) Připomeňme si tu i podobenství o opatrných pannách. (Mt 25,1-13) Jsme-li opatrní, abychom neztratili peníze, nepoškodili si zdraví apod., tím více je třeba být opatrní, abychom se nedopouštěli hříchu.

Spravedlnost je ctnost, kterou jsme ochotni dávat každému, čím jsme mu povinni. „Dávejte tedy, co je císařovo, císaři, a co je Boží, Bohu.“ (Mt 22,21) „Dávejte každému, co mu patří: komu daň, tomu daň, komu clo, tomu clo, komu uctivost, tomu uctivost, komu čest, tomu čest. Nebuďte nikomu nic dlužni – jen vzájemnou lásku.“ (Řím 13,7-8) Spravedlivý Tobiáš se bál, aby snad kůzle, jež přinesla jeho manželka domů, nebylo kradené. (Tob 2,12) Dbal svědomitě toho, aby neměl cizí majetek. Spravedlivý dává a nechává každému, co mu náleží. Spravedlnost spočívá ve stálé a pevné vůli dávat druhým, co jim patří. Spravedlnost vůči Bohu je nazývána ctností zbožnosti. Ve spravedlnosti je tedy zahrnuta zbožnost k Bohu, nábožnost, ale i úcta k rodičům, poslušnost k představeným, vděčnost k dobrodincům, pravdomluvnost, upřímnost a přívětivost. Spravedlnost je zákonná, podílná a směnná. **Zákonná** spravedlnost má občany k tomu, aby dávali státu, co se patří dávat k obecnému dobru. Nazývá se zákonná, protože jejím předmětem je to, co se sluší dávat státu podle zákona. **Podílná** spravedlnost nakloňuje představené lidské společnosti, aby výhody a břemena rozdělovali podle zásluh a sil podřízených. Sem náleží také spravedlnost trestná, která uzpůsobuje k trestání viníků z lásky k pravému řádu. **Směnná** spravedlnost nakloňuje jednotlivce, aby každému jinému dával, co mu po právu náleží. Svě jméno má od předmětu, kterým jsou směny a smlouvy.

Statečnost je ctnost, kterou podnikáme a vykonáváme dobré přes všechny obtíže a raději všechno vytrpíme, než bychom se dopustili hříchu. Statečný se nedá odstrašit při konání dobrého žádnými překážkami a raději se všeho zřekne a vše vytrpí, než aby se dopustil hříchu. Stateční byli všichni mučedníci. Už Starý zákon má příkladem makabejskou matku a jejích sedm synů. Když mučili třetího, král i ti, kteří s ním byli, podivili se mládencově myslí, že jako nic nevážil si mučení. (2 Mak 7,12) Statečnost zabezpečuje pevnost v obtížích a vytrvalost při hledání dobra tím, že dospěje až ke

schopnosti eventuální oběti vlastního života pro spravedlivou věc. Ke statečnosti se řadí velkodušnost, trpělivost, shovívavost, vytrvalost a pilnost.

Mírnost či **umírněnost** je **ctnost, kterou potlačujeme všechny nedovolené, zvláště smyslné nebo nečisté náklonnosti, a dovolených věcí užíváme jenom mírně.** Mírnost tlumí přitažlivost rozkoší, zajišťuje vládu vůle nad pudy a činí nás schopnými vyrovnanosti při užívání stvořených dober. Umírněný je, kdo ochotně všechny hříšné žádosti v sobě potlačuje a věci dovolených užívá vždy s mírou. „Milovaní, jako cizince a přistěhovalce vás napomínám; zdržujte se tělesných žádostí, protože ony bojují proti duši.“ (1 Petr 2,11) S mírností souvisí střídmost, zdrželivost v pokrmech a nápojích, čistota, cudnost a tichost, mlčenlivost, píle a pokora.

Pracovitost

Je ctnost, která nás činí ochotnými konat věrně všechny práce ve svém povolání. Pracovat je povinností každého člověka. Písmo svaté říká: „Člověk se rodí k práci, pták k létání.“ (Job 5,7) A svatý apoštol Pavel stanovil pravidlo: „Kdo nechce pracovat, ať nejí.“ (2 Sol 3,10) Práce je nejobyčejnějším prostředkem, jímž nabýváme pozemských statků. Práce je tělesná a duševní. Již prvního člověka Bůh určil k práci, neboť jej postavil v ráji rozkoše, aby jej obdělával a chránil. (Gn 2,15) Práce prvnímu člověku nepůsobila námahy, nýbrž rozkoš, ale když první člověk zhřešil, práce byla mu proměněna v břímě. Bůh mu řekl: „V potu tváře budeš jíst chléb, dokud se nevrátíš do země, vždyť z ní jsi byl vzat.“ (Gn 3,19) Kristus Pán zvolil si za svého pěstouna chudého tesaře a za apoštoly chudé rybáře a sám pracoval v tesařské dílně, práci vrátil původní důstojnost, posvětil ji a proměnil ji v pramen požehnání a v záslužné dílo. Proto svatý Pavel říká: „Každý vezme vlastní odměnu podle své námahy.“ (1 Kor 3,8) Svatý Tomáš Akvinský uvádí čtyři užitky tělesné práce: „Tělesná práce je určena ke čtyřem věcem. Předně a hlavně k výživě, proto již prvnímu člověku bylo řečeno (Gn 3, 19): „V potu své tváře budeš jíst chléb.“ A v Žl 127,2: „Budeš jíst z výtěžku svých rukou.“ Za druhé zapuzuje zahálku, z níž vychází mnoho zlého, proto Písmo svaté (Sir 33,28-29) říká: „Pošli svého služebníka na dílo, ať nezahálí, neboť mnohému zlému učí zahálka.“ Za třetí potlačuje v člověku náklonnost ke zlému, protože zeslabuje tělo. Proto svatý Pavel říká (2 Kor 6,5): „V námahách, v bděních, v postech.“ Za čtvrté zjednává prostředky k milosrdným skutkům, proto čteme v Písmu svatém (Ef 4,28): „Když někdo kradl, teď už krást nesmí. Ať raději pracuje vlastníma rukama, aby mohl konat dobro a pomáhat těm, kdo trpí nouzi.“

Proti pracovitosti se prohřešuje, kdo se oddává zahálce nebo přepíná své síly. Zahálkou se prohřešuje, kdo povoluje nezřízené touze po pohodlí a zanedbává povinnosti svého stavu. **Zahálka** je také pracovat bez účelu a soustavnosti, přebíhat od zaměstnání k zaměstnání, nebo oddávat se zbožnosti za tím účelem, aby se člověk vyhnul povinné práci. Zvláštním druhem zahálky je

duchovní lenost. Duchovní lenost je dobrovolná nechuť k věcem, které se týkají služby Bohu a péče o duši pro námahu a obtíže s nimi spojené. Ze zahálky vůbec pochází zanedbávání povinností, bída, lež, podvod, loupež a hříchy proti šestému přikázání. Písmo svaté říká: „Mnohému zlému učí zahálka.“ (Sir 33,29) Písmo svaté posílá lenocha k mravenci, aby se od něho naučil pracovat: „Jdi k mravenci, lenochu, a zpytuj jeho cesty a uč se moudrosti.“ (Př 6,6) Z duchovní lenosti pochází zanedbávání modlitby, bohoslužeb a přijímání svatých svátostí; truchlivost a malomyslnost, nekajícnost a zoufalství. Prostředky proti lenosti jsou: vzpomínka na Ježíšovu pracovitost, na odměnu práce a na nebezpečí spojená se zahálkou. **Přepínání sil** vychází z ješitnosti nebo z hrabivosti a mívá za následek poruchu zdraví. Pamatujme na Kristova slova: „Co prospěje člověku, když získá celý svět, ale ztratí svou duši?“ (Mt 16,26) Když si dobýváme majetku, spravujme se těmito pravidly: Když usilujeme o pozemské statky, nezapomínejme na statky nebeské a nebeským statkům dávejme přednost. Dbejme Kristových slov: „Nejprve tedy hledejte Boží království a jeho spravedlnost, a to všechno vám bude přidáno.“ (Mt 6,33) Konejme své práce se sebezapřením a s odevzdaností do Boží vůle podle vzoru Pána Ježíše a jeho svatých. Pracujme pilně a obezřele, ale ne příliš úzkostlivě. Kristus nás napomíná: „Nedělejte si starosti o svůj život, co budete jíst, ani o své tělo, do čeho se budete oblékat. Váš nebeský Otec přece ví, že to všechno potřebujete.“ (Mt 6,25.32)

Pracovitost vede k zámožnosti a k bohatství, zahálka k chudobě a bídě. **Domáhat se bohatství je křesťanu dovoleno**, není-li mu bohatství účelem, nýbrž prostředkem k dobrému. Boháč může si skládat dobrý základ k budoucímu času (1 Tim 6,19), dělat si měšce, které nezvetší (Lk 12,33) a činit si přátele z mamonu nepravosti (Lk 16,9). Kristus ukládá zámožným konat milosrdné skutky pod věčným trestem. „Pryč ode mne, vy zlořečení, do věčného ohně, který je připraven pro ďábla a jeho anděly. Neboť jsem měl hlad, a nedali jste mi najíst, měl jsem žízeň, a nedali jste mi napít, byl jsem na cestě, a neujali jste se mě, byl jsem nahý, a neoblékli jste mě, byl jsem nemocen a ve vězení, a nenavštívili jste mě.“ (Mt 25,41-43) Kristus Pán vyjádřil se o bohatství: „Amen, pravím vám: Bohatý jen těžko vejde do nebeského království. Znovu vám říkám: Spíš projde velbloud uchem jehly, než vejde bohatý do Božího království.“ (Mt 19,23-24) Těmi slovy nezavrhl bohatství, nýbrž pouze naznačil, že bohatství člověku ztěžuje péči o spásu duše, protože mu poskytuje prostředky, aby si založil nebe na zemi a netoužil po nebi jiném. Rostoucí jmění má za následek starost a touhu po ještě větším jmění. Kristus také promluvil o bohatství v podobenství o boháči a chudém Lazarovi (Lk 16,19-31), ale ani tam bohatství nezavrhl, nýbrž dal návod, jak je užívat. Boháč nepřišel do pekla, protože byl bohatý, nýbrž proto, že užíval bohatství k přepychu a nedopřával chudým ani sousta. Rovněž chudý nepřišel do Abrahamova lůna, protože byl chudý, nýbrž proto, že trpělivě snášel chudobu a žil ctnostně.

Úplně zřící se majetku dobrovolnou chudobou z lásky k Bohu není

povinnost, nýbrž rada, proto týká se jenom těch, kteří to mohou pochopit. (Mt 19,12) Chudobou svět pohrdá, ale Kristus chudobu blahoslaví v kázání na hoře: „Blahoslavení chudí v duchu, neboť jejich je nebeské království.“ (Mt 5,3) Kristus blahoslaví chudobu, protože chudoba odtrhuje člověka od nepravých statků a přivádí jej k Bohu, jedinému pravému statku. Avšak nemíní se chudí, kteří jsou nuceni žít chudě, nýbrž chudí v duchu, tj. chudí svou vůlí, kteří se dobrovolně z lásky k Pánu Ježíši všeho zřeknou jako apoštolé nebo svou chudobu rádi nesou jako Job. I chudřas může být spokojen, uváží-li, že největším statkem je čisté svědomí (2 Kor 1,12); že zde na zemi nemáme trvalé vlasti, nýbrž hledáme budoucí (Žid 13,14); že i Kristus, ač bohatý, pro nás stal se chudým (2 Kor 8,9); a že všechny, kteří z lásky k němu trpělivě snášejí chudobu, jednou skvěle odmění. Křesťan má nabyté jmění náležitě opatrovat a užívat bohumile. Jmění je třeba vyhledávat takovými prostředky, které jsou dovolené a tak je zachovávat pílí a šetrností. Týmiž prostředky je třeba je i rozmnožovat. Křesťan užívá majetku podle Boží vůle, vydává-li peníze pro sebe a pro své lidi nejprve na věci nevyhnutelně potřebné, potom na věci užitečné a konečně na věci příjemné a věnuje-li také přiměřenou část ke cti Boží a ve prospěch chudých. Kdo svého jmění náležitě neopatroje, kdo vydává peníze lidem, kterým je vydávat nepřisluší, kdo kupuje věci méně důležité na úkor věcí potřebnějších a kdo vydává více, než se sluší, dopouští se marnotratnosti.

Bázeň Boží

Kdo by nechtěl být moudrým člověkem? Ale co to je moudrost? Písmo svaté nám dává odpověď: „Počátek moudrosti je bát se Boha. Bát se Boha, to je moudrost; vzdalovat se zlého, rozumnost!“ Sám Bůh zde ve svém slovu nám dává odpověď. **Bázeň je vášeň, která člověka nutí utíkat před budoucím zlem, je-li velké, těžko přemožitelné a to jak skutečně nebo jen v očích bázlivce.** Je to vlastně opak odvahy, avšak není to zoufalství. Zoufalý utíká od budoucího dobra. Bázlivý naproti tomu utíká od budoucího zla. Přesto je bázeň opakem naděje. Nadějí člověk běží vstříc velkému dobru. Bázní se stahuje do ulity svých nářků. Bázeň se projevuje nejružnějším způsobem: jako zbabělost, stud, hanba; úzkost, rozrušení a hrůza. To jsou slabší nebo silnější projevy bázně. Čím jsou projevy bázně mocnější, tím působivější je jejich účinek na tělo nebo duši člověka. Bázeň je totéž co strach. Naše české přísloví nás nabádá: „Kdo se bojí, nesmí do lesa.“ Ano, boj proti strachu je nutný. Následky neovládané bázně bývají žalostné. Člověk, který je pod stálým vlivem silného strachu, stává se skleslým. Bázeň mu brání rozletět se k velkým ideálům. Kdo se příliš bojí, nikdy nic velkého pro Boha nevykoná.

Ovšem je též **spasitelná bázeň**. Svatý Pavel v listě Filipánům napomíná: „Se strachem a s chvěním konejte svou spásu!“ Z řečeného vyplývá, že bázeň je dvojí. Jedna pochází od zlého svědomí, ale druhá je vznešená. Lotr se také bojí zákonů, ale lidských. Zločinu se dopouští proto, že doufá tyto zákony oklamat. **Kdo se bojí Boha, bojí se zákonů toho, koho oklamat nemůže.** Rozlišujeme

tedy bázeň lidskou a bázeň Boží. Někteří se jen bojí, aby na zemi neutrpěli nic zlého, aby je nepotkala nemoc, nějaká škoda či ztráta milované osoby, aby je nepotkalo odsouzení, žalář. Jenže snadno zbloudí, kdo se bojí lidí a ne Boha. Sám Pán Ježíš nás vybízí: „Nebojte se těch, kteří zabíjejí tělo, duši však zabít nemohou; ale bojte se spíše toho, který může duši i tělo zatratit do pekla.“ Bázeň světská Boha zapírá, vyznání by přece znamenalo obět'. Taková bázeň je hodná zavržení. Jen bázeň Boží napравuje mysl, zahání nepravosti, udržuje nevinnost. Všechno dobré činí možným. Svatý Pavel naši naději posiluje: „Je-li Bůh s námi, kdo proti nám?“ Jen tehdy se člověk bojí dobře, když se bojí rozumně. Čeho a koho se sluší bát nejvíc? Toho jediného se bojme, abychom ničeho jiného se nebáli než Boha. Kdo se bojí Boha, nepotřebuje se bát d'ábla.

Bázeň Boží je též dvojí: otrocká a synovská. **Otrocká** bázeň pohlíží na Boha jako na trestající moc. Člověk koná dobro, aby si nepřipravil věčný trest. Je to strach o sebe. Taková bázeň je člověka nedůstojná. Kdežto **synovská** bázeň koná dobro z lásky k Bohu. Dítě miluje a bojí se, nikoli o sebe, nýbrž o to, aby se nestala urážka tomu, koho má rádo. Kdo se bojí synovsky Boha, ten jej neuráží ani tou nejmenší nedbalostí. Takový i v tom nejtěžším trápení se odevzdává do jeho vůle, pohlíží na Boha jako na svrchované Dobro, jako na svého láskyplného Otce. V duchovním životě je třeba dbát toho, abychom se nechali vést spíše láskou než bázni. Kde je dokonalá láska, tam není bázeň. Kde pak počne přebývat láska, vychází bázeň ven. Čím více láska roste, tím více se menší bázeň. Větší láska, menší bázeň; menší láska, větší bázeň. Není-li však žádné bázeň, není kudy by láska vešla. Jestliže se máme čeho obávat, pak jediné hříchu. Ten je překážkou našeho spojení s Bohem. Hřích působí, že se přestáváme Bohu líbit.

Synovská bázeň Boží je dar Ducha svatého. Taková bázeň je čistá a svatá. Dá-li se člověk vést touto čistou bázni, nejenže se nevzdaluje od Boha, nýbrž k němu spěje. Darem bázně Boží učí Duch svatý člověka vidět Boha v celé jeho velikosti a svatosti. Bylo by pak možné, aby ho člověk urazil byť sebemenším hříchem? Písmo svaté chválí bázeň: „Pán je přítelem těm, kdo se ho bojí. Milost Páně je od věků s bohabojnými. Slyší, když volají, pomáhá jim. Moudrostí a kázní pohrdají jen blázni. Odměna ponížené bázně je bohatství, sláva a život. Lépe je mít málo a bát se Hospodina, než mnoho pokladů a nespokojenosti. Bázeň obveseluje srdce.“ Sám Bůh nám prikazuje: „Bát se budeš Hospodina, svého Boha.“ Dějiny spásy nám zanechaly i mnoho příkladů: Noe, Abraham, proroci, Job, Simeon a jiní. Mezi všemi světci v této ctnosti vynikala Matka Boží, Panna Maria. K jejich následování má každý dost příčin. Kdo je svatější a moudřejší než jiný, ten se také více boj! Neb čím výše stojíme, tím hlubší je pád, proto prosme všemohoucího Boha o milost pravé bázně. Svátá Maria, oroduj za nás!